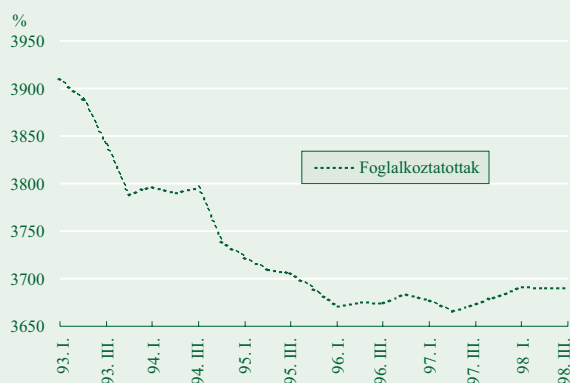

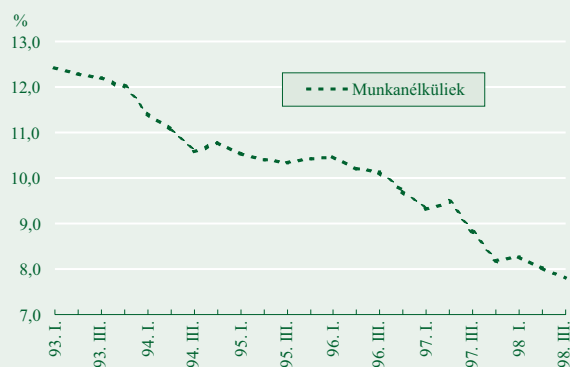
IV. Kínálati tényezők

A foglalkoztatottak számának alakulása *

* Szezonálisan igazított adat a KSH Munkaerő-piaci jellemzők kiadványa alapján, összehasonlítható szerkezetben.

A munkanélküliségi ráta alakulása*

* Szezonálisan igazított adat, a munkanélküliség az ILO definíció szerint, összehasonlítható szerkezetben.

1. Munkaerő-piaci folyamatok

A rendelkezésünkre álló adatok alapján a munkaerőpiac legfontosabb fejleménye az első félévben az volt, hogy *megállt az aktivitási ráta évek óta tartó jelentős csökkenése*: az 1997 első félévi 51%-ot 1998 azonos időszakában 50,8%-os érték követte. A gazdaságilag aktívak arányának stabilizálódásán túl öröndetes jelenség, hogy ezen belül nőtt a foglalkoztatottak és csökkent a munkanélküliek aránya is.

1.1 A foglalkoztatottság alakulása

Az év első félévében folytatódott a foglalkoztatottság 1997-ben beindult növekedése, ami így a gazdaság egészét tekintve 0,6%-kal¹ bővült. Az adatokból kitűnik, hogy a tíz fő alatti kisvállalkozásokban 1,7%-os volt a javulás, a 21–50 fő közötti vállalkozásokban pedig a növekedés mértéke elérte a 6%-ot. A foglalkoztatás összességében a tíz fő feletti, illetve a költségvetési szervezetek egészében 0,1%-kal nőtt.

Mivel az összes foglalkoztatott esetében jelentésünk zárásáig a KSH nem hozott nyilvánosságra összehasonlítható ágazati bontású adatokat a módszertani váltás után, az ágazati változásokat csak a tíz fő feletti szervezetek esetében tudjuk nyomon követni. A létszámnövekedés az iparban volt a leggyorsabb (1%), ezen belül is a feldolgozóiparban (2,1%), illetve a gépiparban (7,6%). Növelte létszámát a társas vállalkozások szférája is, itt a létszám 0,9%-kal bővült. A piacnak tekinthető szolgáltatói szektor létszáma összességében csökkent 0,5%-kal, de az alágazatok közötti szóródás jelentős volt.

1.2 A munkanélküliség alakulása

A munkanélküliség 1998. I. félévében 8,1%-ra csökkent. Noha a munkanélküliek összállománya országos szinten még mindig 320 ezer főt tett ki, ennek csak egy részét tekinthetjük potenciális munkaerő-tartaléknak.

¹ A KSH *Főbb munkaügyi folyamatok* c. kiadványa alapján. 1998-tól kezdődően összehasonlítható szerkezetben - módszertani változás miatt - csak a legfontosabb mutatók állnak rendelkezésre.

Munkanélküliség – inflációnövekedés

A gazdasági növekedés és az infláció alakulását két csatornán keresztül is befolyásolja a munkaerő-piaci helyzet. A munkanélküli állomány munkaerő-tartalékként szolgál a termelésüket bővítő vállalatok számára, másrészt visszafogja a bérnövekedési tendenciákat.

A második hatás erőssége attól függ, hogy a jelenlegi munkanélkülieket a munkaadók és a már állásban levő munkavállalók a foglalkoztatottak közeli helyettesítőinek tekintik-e. Amennyiben nem, ebben az esetben még a munkanélküliség jelenlegi, „közepmagas” szintjének sincs a bérnövekedést fékítő hatása. Ennek következtében nem zárható ki annak a veszélye, hogy (1) a nagyobb munkanélküliséggel jellemezhető régiókban, ahol a bérköltségek már így is alacsonyok, mégsem elegendően vonzóak ahhoz, hogy ott gyorsabb gazdasági növekedés induljon be, illetve hogy (2) a fejlett, dinamikusan növekvő régiókban a vállalatok, munkaerőhiányba ütközve, lendületes, termelékenységjavulásukat meghaladó béremelkedést, illetve termelésük növekedésének visszafogását lesznek kénytelenek elszenvedni.

A munkaerő-piaci fejlemények arra utalnak, hogy a munkanélküliek *összességén* belül megkülönböztethetők olyan csoportok, melyek nem tekinthetők a már foglalkoztatottak közeli helyettesítőinek, így jelenlétük ténylegesen nem járul hozzá a releváns munkaerő-tartalékhoz. A munkanélkülieket az állástalanul töltött idő mentén, illetve iskolai végzettségük/szakképzettségük szerint csoportosítva tudjuk megkülönböztetni. A munka nélkül töltött idő szerinti csoportosítást az indokolja, hogy munkapiaci kutatások szerint a tartós munkanélküliek jelenléte gyengíti a helyi munkanélküliségi ráta és a bérek közti negatív kapcsolatot. A tartósan – fél vagy egy éve állástalanul egyén – humán tőkéje már feltehetően erodálódott, a munkához jutást elősegítő társadalmi kapcsolatai fellazultak, és munkakeresési intenzitása is csökkent, például a jövedelempótló támogatás lehetősége miatt.

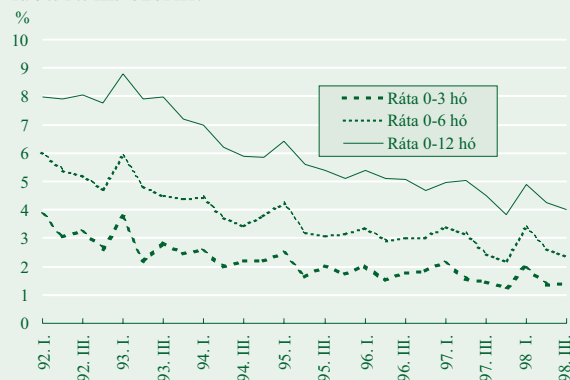
A legfeljebb 6 hónapja állástalanok esetében 3% alatti szintre csökkent a munkanélküliségi ráta, a legfeljebb 12 hónapja állástalanok esetében pedig 4% körül alakul. Ez azt jelenti, hogy a munkaerő-tartalék szempontjából effektív munkanélküliségi ráta immár – országos, aggregált szinten is – közel járhat a súrlódásos munkanélküliség szintjéhez.

A fejlett régiókban helyi szinten a fellendülés már felszívta a rövid távú munkanélkülieket, rontva a munkanélküliek összetételén, így ott munkaerőhiány kialakulásával számolhatunk.

A magasabb iskolai végzettségűek körében a munkanélküliségi ráta az érettségizettek és a szakmunkások körében csökken a leggyorsabban.

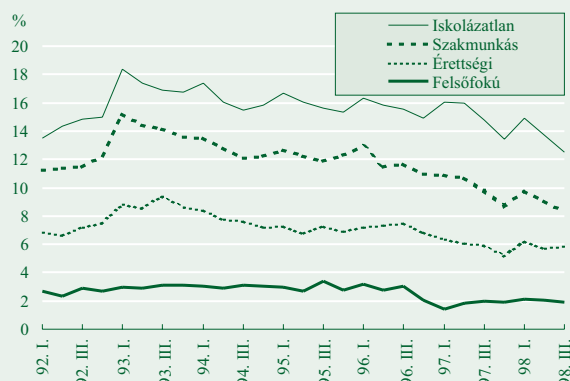
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében továbbra is 2% körül alakul a munkanélküliségi ráta. Ez azt jelzi, hogy a jövőben a gazdasági növekedést korlátozhatja az iskolázott munkaerő-tartalék hiánya, bérnövekedésekhez, illetve a termelés visszafogásához vezető szűk keresztmetszeteket valószínűsíthetünk.

Munkanélküliségi ráták a munkanélküliség időtartama szerint*

* Szezonálisan nem igazított adatok, 1998-tól közvetlenül nem összevethetők a megelőző időszakokkal. A ráták számítása során mind a munkanélküliek, mind a viszonyítási alapként használt gazdaságilag aktívak kategóriájából *kihagyjuk* a nagyon hosszú ideje állástalanokat.

Munkanélküliségi ráták képzettség szerint*

* Szezonálisan nem igazított adatok, 1998-tól közvetlenül nem összevethetők a megelőző időszakokkal. A ráták számítása során mind a munkanélküliek, mind a viszonyítási alapként használt gazdaságilag aktívak kategóriájából *kihagyjuk* az iskolázatlan/szakképzetlen munkanélkülieket.

A bérinfláció alakulása nemzetgazdasági szektoronként

%

	1997	1998		
	IV. n. év	I. n. év	II. n. év	III. n. év
Mezőgazdaság, halászat	20,2	19,9	19,0	13,7
Bányászat	33,6	23,9	9,0	3,8
Feldolgozóipar	22,7	20,5	17,0	16,8
Villamosenergia, gáz-, hő- és vízellátás	19,1	22,5	19,6	18,7
Építőipar	22,0	17,3	16,0	15,8
Kereskedelem, közúti jármű, közszükségleti cikk javítás, karbantartás	18,5	17,9	16,4	15,4
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	16,6	17,2	14,6	11,6
Szállítás, raktározás, posta és távközlés	18,6	18,2	22,7	17,8
Pénzügyi tevékenység és kiegészítő szolgáltatás	27,8	27,0	23,9	26,6
Ingatlanügyek, bérbeadás	21,7	30,6	28,6	27,2
Közigazgatás és kötelező társadalombiztosítás	21,0	14,2	20,2	19,9
Oktatás	19,5	26,0	20,6	21,3
Egészségügyi és szociális ellátás	16,5	23,0	19,5	18,7
Egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolg.	13,4	21,9	16,4	19,0
Nemzetgazdaság összesen	20,3	20,7	19,1	18,7

1.3 Beralakulás

Az előző év második negyedévéhez viszonyítva a bérjövödelmek átlagosan 19,1%-kal emelkedtek, ami reálértelemben 3,9%-os növekedést jelent. Az összetételhatásoktól megtisztított bérinflációs mutató is ugyanekkora nominális növekedést mutat.

Bérinfláció – átlagbérnövekedés

Korábbi elemzéseinktől eltérően a munkaerő-piaci helyzet elemzésének középpontjába az átlagbér változása helyett az úgynevezett bérinflációs mutató került. Az átlagbér által mért bérnövekedés egy része abból ered, hogy a foglalkoztatás eltolódik a magasabb iskolai végzettséggel, szakképzettséggel, illetve termelékenységgel, így magasabb bérezéssel jellemezhető területek irányába.

A bérnövekedésnek ez a komponense valószínűsíthetően termelékenységnövekedéssel „megalapozott” béremelkedést takar, és a piacgazdaságban nagyrészt kívül áll a gazdaságpolitika hatókörén. Ezért – több fejlett ország gyakorlatához hasonlóan – az átlagbér változásából kiszűrjük az összetételváltozás hatását, s az így kapott, bázis időszaki, változó súlyozású láncindexet (Laspeyres-index) nevezzük bérinflációs mutatónak.

Indexünk (negyedév/előző év azonos negyedéve) változatlan állományra vetített bérinflációt számít annyiban, hogy kiszűri egyrészt az ágazatokon belül a fizikai/szellemi munkát végzők aránya változásának, másrészt a foglalkoztatás nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása változásának hatásait.

Nemzetgazdasági szinten a bérinflációs mutató 1996 eleje óta az átlagbérhez hasonló növekedést mutat, ágazati szinten azonban jelentősen eltér. A közszolgálati szektorban és a kereskedelmi kívüli szolgáltató szektorokban a szellemi foglalkozásúak részaránya nő a foglalkoztatottságon belül, a feldolgozóiparban a fizikai foglalkozásúak részaránya emelkedik. Ennek köszönhetően az átlagbér változását mérő mutató a közszolgálati szektorban és a szolgáltató szektorokban magasabb volt a bérinflációnál, a feldolgozóiparban pedig alacsonyabb.

Bérnövekedés és infláció

A bérnövekedés alakulása több csatornán keresztül is befolyásolja a gazdaságpolitikai célkitűzések alakulását. A bér a lakossági jövedelem és ezáltal az aggregált kereslet egyik összetevője (az összes jövedelemnek körülbelül fele származik bérjellegű jövedelemből), és a termelési költségeknek is meghatározó komponense. A kínálati versenytől függően a bérköltségek gyorsabb emelkedése a termékek árainak növekedését eredményezheti, vagy a vállalkozás jövedelmezőségét csökkenti. A külkereskedelemmel versengő szektorok esetében a bérnövekedést általában nem követi az árak emelkedése. Amennyiben a magasabb bérköltséget a termelési hatékonyság javításával nem lehet ellensúlyozni, az a hazai termelők versenyképességének romlásához vezet. Ezzel szemben a külkereskedelemmel nem versengő területeken (elsősorban a

piaci szolgáltatásoknál) a bérnövelést általában az árak emelkedése követi, mivel e területen kisebb lehetőség van a munka hatékonyságának növelésére, és általában kisebb a kínálat árrugalmassága is. Vannak olyan területek, ahol a termékárak és a bérek alakulása nincs közvetlen összefüggésben, a szabályozott áras termékkörben az árak nem feltétlen mozognak együtt a termelési költségekkel. E területeken a gyorsabb bérnövekedés elsősorban az államháztartás keresleti hatásának növelésén keresztül fokozza az inflációs nyomást.

A piaci és közszolgálati béralakulás között 1995–96-ban volt jelentős eltérés, a fiskális kiigazítás, majd ennek korrekciója következtében. 1997 elejétől szorosan együtt mozog a két terület bérinflációs mutatója.

1998-ban **a feldolgozóiparban, mely ráadásul a legnagyobb mértékben növelte foglalkoztatottságát, az elmúlt két év 21% körüli nominális bérnövekedési üteme megtörni látszik.** A szolgáltató szektoron belül eltérő béralakulást figyelhetünk meg a kereskedelemben és az egyéb ágazatokban. Míg az egyéb szolgáltató területeken kiugróan magas bérnövekedés tapasztalható, a kereskedelemben az elmúlt időszak jelentős beruházások, az áruházi láncok megjelenése növelte a piaci versenyt, ami hatékonyan korlátozta az ágazaton belüli bérnövekedést. Az új, hatékonyabb vállalkozások piaci részesedésük emelésének érdekében fogták vissza bérnövelésüket. A változatlan technológiájú egységek pedig csak a bérnövekedés alacsony tartásával voltak képesek a költségeiket versenyképesen tartani.

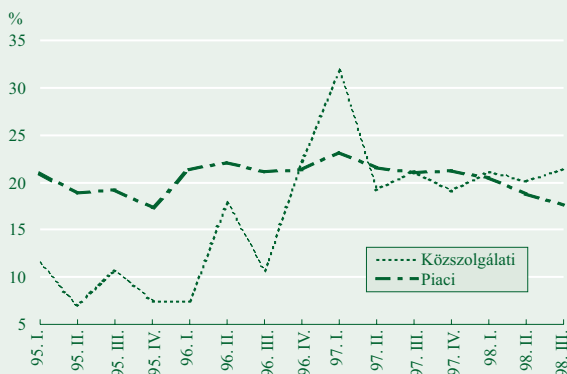
Összességében az 1998-as év nominális béralakulása alapján nem számítunk a bérinflációs nyomás felerősödésére. A feldolgozóiparban és a kereskedelemben a bérnövekedés üteme nem szakadt el a termelékenység növekedése által megalapozott mértéktől, a közszolgálati szférában és az egyéb szolgáltatói körben azonban magasabb bérnövekedésre került sor. Ez értelmezhető úgy, hogy **a nominális leértékelési pálya hatékonyan fékezte a feldolgozóipari béralakulást,** a vállalkozások tulajdonosai nem engedtek teret a jövedelmezőségüket és versenyképességüket rontó béremelkedésnek.

A gazdaság egyes ágazataiban a bérinfláció nagysága az elmúlt két évben fokozatosan közelített egymáshoz. Valószínű, hogy a konvergencia úgy valósul meg, hogy az egyéb szolgáltatói körben is mérséklődik a bérek nominális növekedésének üteme. Ezt a mérséklődést akadályozhatja azonban az, hogy az egyéb szolgáltatási szektorban a fizikai foglalkozásúak részaránya lényegesen alacsonyabb, így ennek a szektornak egy lényegesen feszesebb munkaerőpiacról kell kielégítenie munkaerőigényét.

2. Kapacitáskihasználtság

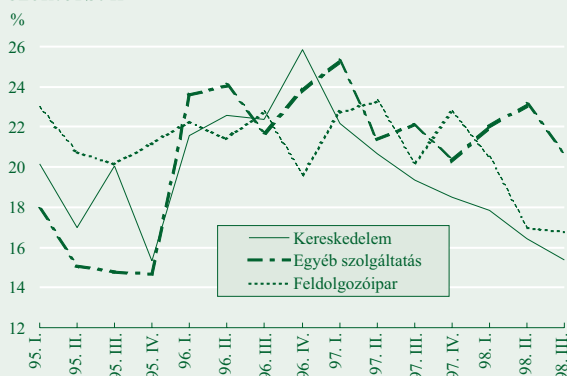
Magyarországon a kapacitások megfigyelése nem tekint vissza hosszú múltra, és a gazdaság gyors szerkezeti átalakulásának időszakában feltehetően a kihasználatlan kapacitások normál (inflációt nem generáló) szintje is magasabb volt. A kapa-

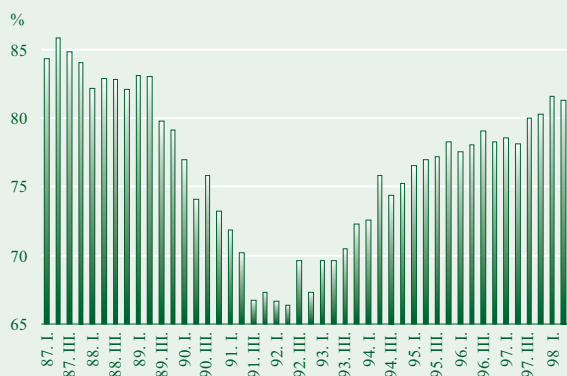
Bérinfláció a piaci és a közszolgálati szektorban*

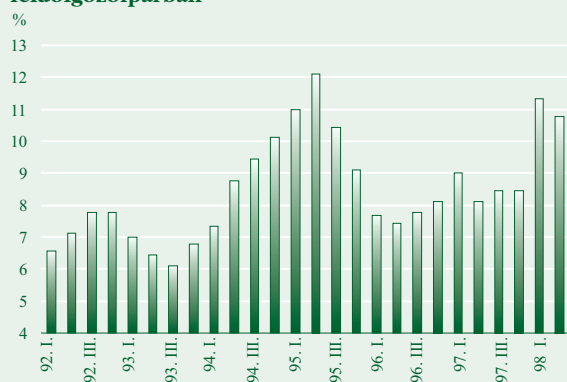
* Piaci szektoroknak tekintettük az A-K jelű nemzetgazdasági ágakat: mezőgazdaság, halászat; bányászat; feldolgozóipar; villamosenergia, gáz-, hő- és vízellátás; építőipar; kereskedelem, közúti jármű, közszükségleti cikk javítás, karbantartás; szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; szállítás, raktározás, posta és távközlés; pénzügyi tevékenység és kiegészítő szolgáltatás; ingatlanügylek, bérbeadás. Közszolgálati szektoroknak a közigazgatás és kötelező társadalombiztosítás, oktatás, valamint egészségügy és szociális ellátás területeket (azaz L-N jelű ágakat) tekintettük, ahol a foglalkoztatottak többsége közalkalmazott, illetve köztisztviselő.

Bérinfláció a feldolgozóiparban, a kereskedelemben és az egyéb szolgáltatói szektorban

Átlagos kapacitáskihasználtság a feldolgozóiparban*

* Szezonálisan igazítva, az alapadatok forrása Kopint-Datong.

A kapacitáshiányos vállalkozások aránya a feldolgozóiparban

Forrás: Kopint-Datong

citás-kihasználtsági mutatók alakulásából nehéz megbízható következtetéseket levonni, hiszen az aggregált szintű mutatók alakulásából nem tudjuk, hogy a fölös kapacitások összetétele milyen mértékben felel meg a kereslet növekedésének. A kapacitáskihasználtság emelkedésével azonban egyre nagyobb a valószínűsége, hogy a kereslet növekedése nem találkozik a fölös kapacitásokkal, szűk keresztmetszetek keletkeznek, amelyek inflációs nyomást jelenthetnek a gazdaságban.

A kapacitások alakulására vonatkozó statisztikák csak a feldolgozóiparra állnak rendelkezésre. Itt azonban a kapacitások hiánya általában nem jelent inflációs nyomást, mivel a szűk keresztmetszetek megjelenése a külkereskedelmi termékforgalom változásában csapódik le.

Közvetlen árfelhajtó tényező a külkereskedelmi forgalomba nem kerülő termékeknel jelentkező kapacitáshiány lenne, ennek alakulásáról azonban nincs információnk. Ez utóbbi területen a szűk keresztmetszetek kialakulásának valószínűségét csökkentti, hogy a 1997-ben a beruházások fele a piaci szolgáltató szektorokban történt.

A Kopint-Datong konjunktúratesztje szerint a feldolgozóipari vállalkozások kapacitásainak kihasználtsága 1998-ban tovább növekedve 80% fölött alakult az elmúlt évek igen aktív beruházási tevékenysége és jelentős létszámbővülése ellenére. Ezzel egyidőben egyre több vállalat jelzi, hogy szűkösek a kapacitásai a várható rendelésállományhoz viszonyítva.

A rendelkezésre álló kapacitás minőségével elsősorban az egyéb ipari, valamint a kohászati és fémfeldolgozó cégek elégedetlenek, de a gépiparban is a vállalatok 10%-a minősíti kapacitáisait korszerűtlennek.

A feldolgozóipari termelőkapacitások (technikai és humán kapacitások) kihasználtságának növekedését mutatja a legnagyobb feldolgozóipari vállalatokra vonatkozó empirikus kutatás is:² amely szerint ennek átlagos aránya 1997-ben 78–82% körüli volt, 1998-ban várhatóan 80–84%.

A felmérés eredményeiből megfigyelhető, hogy kiegyenlített a cégek egyes csoportjai között az előző évben még érzékelhető különbség: míg 1997-ben a vegyes és a többségi tulajdonban lévő cégeknél a kapacitások kihasználtsága szignifikánsan magasabb volt, mint a többi cégnél, addig 1998-ban ezek az eltérések csökkentek, illetve eltűntek.

Összességében a kapacitás-kihasználtsági mutatók alapján a feldolgozóipari beruházások és foglalkoztatás további gyors bővülése valószínűsíthető.

A Kopint-Datong konjunktúratesztje szerint az építőipari kapacitások kihasználtsága kedvezőbb, mint a megelőző évek hasonló időszakában.

A vállalkozások közel háromnegyede a következő 12 hónapban várható kereslettel arányos mértékűnek és színvonalúnak tartja saját műszaki adottságait, kapacitásfelesleget 16%-uk (a megelőző két év júliusában 14, illetve 20%), kapacitáshiányt 11%-uk (11, illetve 16%) prognosztizál.

² A legnagyobb feldolgozóipari cégek helyzete és kilátásai – 1998 Társi Konjunktúra Teszt 1998/3.

3. Versenyképesség

A különféle reálárfolyamok alapján a magyar gazdaság versenyképessége javuló tendenciát mutatott 1998 első felében, csak a fogyasztói árindex alapú reálárfolyam jelzett még mindig enyhe reálértéktelődést az előző év azonos időszakához viszonyítva (januártól júliusig körülbelül 2%). Ez feltehetőleg belül van a külkereskedelmi szektor és a szolgáltató szektor közötti termelékenységekülönbség által indokolt határon,³ és érdemes felfigyelnünk arra is, hogy a dinamika itt is a reálértéktelődés irányába mutat. A feldolgozóipar belföldi értékesítési árindexén alapuló mutató alapján az első felében 2% reálértéktelődés következett be, s a javuló dinamika egyenlőre gyorsulni látszik.

A reálárfolyamokban tükröződő reálértéktelődés elsődlegesen annak köszönhető, hogy a keresztárfolyam-változások elensúlyozták a leértékelési ütem csökkentésének hatását, és így a külkereskedelem szerkezetével súlyozott nominális árfolyamindex leértékelődése a tavalyi évhez hasonló mértékű volt. Ezzel egyidőben a belföldi árindexek mérséklődése meghaladta legfontosabb kereskedelmi partnereinknél bekövetkezett inflációcsökkenést.

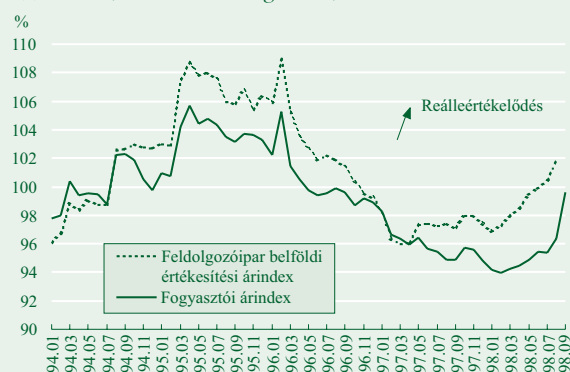
Mivel a bruttó kibocsátás és a hozzáadott érték növekedése becsléseink szerint jelentős, 7%-os különbséget mutat a feldolgozóiparban, óvatossággal kell értékelnünk a bruttó kibocsátással számított **fajlagos munkaköltség alapú reálárfolyam** közel 9%-os reálértéktelődését. Figyelmet érdemel az a tény, hogy a tavalyi év végén romlásnak indult **hozzáadott érték alapú mutató is javul, az első felében közel 2%-ot.**

A magyar termelők piaci pozíciójának értékelése során tekintetbe kell vennünk azt is, hogy 1997 őszétől az ázsiai, 1998 augusztus végétől pedig az orosz válság gyakorolt olyan kedvezőtlen hatást a külpiazi folyamatokra, illetőleg a magyar termékek versenyképességére, amelyet a reálárfolyam-mutatók nem tükröznek.

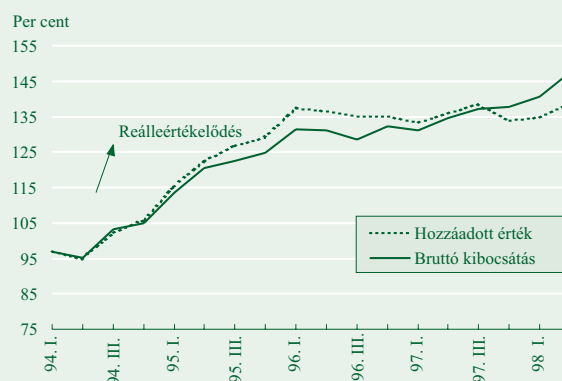
3.1 Az ázsiai válság hatása

Magyarország közvetlen exportja szempontjából a válságba került régió viszonylag kis szerepet játszik. A fejlettebb dél-kelet ázsiai országok még Kínával együtt is a magyar export kevesebb, mint 1 százalékát jelentik. Az importban ezen országok szerepe már jelentősebb. Csak a krízisbe került gazdaságok a magyar importból 2,5%-kal részesednek, s Kínával, illetve a fejlettebb ázsiai országokkal együtt ez a részarány már közel 6%. Mivel ez a nagy-

Fogyasztói árindexen és a feldolgozóipar belföldi értékesítési árindexén alapuló reálárfolyam, 1994=100 (szezonálisan kiigazított)

Bruttó és nettó kibocsátással számított fajlagos munkaköltség alapú reálárfolyam, 1994=100

³ A közgazdasági szakirodalomban – nem teljesen precízen fogalmazva – egyensúlyi reálértéktelődésnek nevezik azt a mértéket, amely mellett a versenyképesség változatlan. Ez a jelenség a fejlődő országoknak a fejlettekhez történő felzárkózása kapcsán ismert és empirikusan is alátámasztott. Lényege, hogy mivel a gazdasági fejlődés nyomán általában gyorsabb a technológiai haladás – termelékenységnövekedés – a külkereskedelmi javakat gyártó szektorban, mint a szolgáltató szektorban, a szolgáltatások árának növekedése a külkereskedelmi javakhoz képest szükségszerű, ha a termelők ott is azonos profitabilitást akarnak. Ez azért van így, mert a bérek ütemkülönbségének eltérése általában nagyságrendileg kisebb, mint amekkora termelékenységekülönbség lehet a két szektor között. A jelenség egyébként Magyarország esetében is relevánsnak tűnik.

A fejlettebb ázsiai országok bilaterális kapcsolatai a magyar gazdasággal

1997-ben száze- lékos részesed- és a magyar	Az 5 krízisbe ke- rült ország*	Kína	Maradék Ázsia**	Összesen
Exportból	0,33	0,08	0,28	0,70
Importból	2,49	1,36	1,98	5,83

Forrás: OECD

* Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Indonézia.

** Kína, Tajvan, Hong Kong, Szingapúr.

A fejlettebb ázsiai országok részesedése a fejlett országok exportjából

	Az 5 krízisbe ke- rült ország*	Kína	Maradék Ázsia**	Összesen
EU	6,5	2,3	6,4	15,2
USA	8,4	1,9	7,9	18,2
Japán	19,6	5,3	17,5	42,4

Forrás: OECD

* Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Indonézia.

** Kína, Tajvan, Hong Kong, Szingapúr.

A fejlettebb ázsiai országok részesedése a fejlett országok importjából

	Az 5 krízisbe ke- rült ország*	Kína	Maradék Ázsia**	Összesen
EU	6,5	4,5	6,1	17,1
USA	8,6	6,7	7,6	22,9
Japán	16,5	11,6	7,1	35,2

Forrás: OECD

* Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Indonézia.

** Kína, Tajvan, Hong Kong, Szingapúr.

A külföldi régiók jelentősége Magyarország feldolgozóipari exportpiaci versenyé szempontjából

Fejlett országok	Ázsia Japán nélkül	Közép-Európa*	Egyéb országok
84,1	7,3	4,9	3,7

* Csehország, Horvátország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia.

Részesedés az EU importjából

	Oroszország	Oroszország és Ukrajna
1997	1,6	1,7

ságrend sem számottevő, az ázsiai válság közvetlen reálgazdasági hatásai nem túl jelentősek a magyar gazdaságra nézve.

A reálgazdasági folyamatok elemzésénél sem szabad azonban megállnunk a közvetlen hatásoknál. A dél-kelet ázsiai országok jelentős része igen szoros kapcsolatban áll a fejlett országok Magyarországgal szempontjából fontos piacaival. A drasztikus mértékben (30–40%-kal) leértékelődött országok részesedése az EU importból több mint 6%, figyelembe véve Kínát és a többi délkelet-ázsiai országot is pedig közel 20%. Ezek a számítások azt mutatják, hogy bár a bilaterális kapcsolataink ezen országokkal gyengék, a külpiacon versenyen keresztül jelentős versenytársaink, mivel a fejlett országok importjának meghatározó tényezői.

A magyar termékek a világpiacokon körülbelül 7%-ban ázsiai termékekkel versenyeznek.⁴ Ez a becslés az eddig elemzett ázsiai országok mellett, a Közel-Kelet kivételével, a többi exportáló ázsiai országot is tartalmazza, így némileg torzított lehet. Mivel azonban egyértelműen az előbb vizsgált országok határozzák meg ennek a régióknak a külkereskedelmét, a becsléssel mégsem állunk távol a valóságtól. A fenti számítások tehát azt támasztják alá, hogy érdemes odafigyelnünk ennek a régióknak a fejleményeire. Bár a jelentősen leértékelődött, krízisbe került országok a fenti csoportnak csak egy részét adják, a leértékelés által keletkezett versenyelőnyük⁵ mégis számottevő befolyást gyakorolhat a magyar termékek exportértékesítési lehetőségeire. Ennek annál nagyobb a valószínűsége, minél közelebbi helyettesítők a magyar és a délkelet-ázsiai termékek. Mivel a krízisbe került országok alapvetően feldolgozóipari termékeket exportálnak, s a magyar export több mint 80%-át feldolgozott, illetve gépipari termékek teszik ki, a válság versenyképességre gyakorolt hatása nem elhanyagolható.

3.2 Az orosz válság hatása

Az orosz válság versenyképességre gyakorolt, esetleges negatív hatása inkább közvetlenül jelentkezhet. Az orosz gazdaság, illetőleg tágabb értelemben a FÁK⁶ részesedése az EU-importban minimális.

Ez azt jelenti, hogy a magyar termékek a fontos külföldi piacokon csak csekély mértékben versenyeznek orosz termékekkel. Ráadásul a magyar exportcikknek igen tökéletesen helyettesítői az orosz kivitelnek, hiszen ez utóbbit főleg olaj, földgáz és egyéb nyersanyagok jelentik. A bilaterális kapcsolatok súlya az előbbieknél már jóval jelentősebb: az orosz export a magyar behozatal közel 10 %-át teszi ki, az export részaránya viszont ennél számottevően alacsonyabb.

Mivel az Oroszországból származó hazai import körülbelül 75%-a energia, illetve nyersanyag (ami az orosz gazdaság alapvető exportterméke és dollárban árazódik), nem valószínű, hogy az orosz gazdaság vagy valuta helyzete számottevő befolyást

⁴ A kalkuláció úgy készült, hogy a magyar exportszerkezettel besúlyoztuk a fenti régiók piacszerkezetét.

⁵ A nominális leértékelődés nem jelent azonos mértékű versenyelőnyt, hiszen az árfolyam hatása jelentős mértékben begyűrűzik a belföldi árakba, illetve költségekbe is. Empirikus tapasztalatok szerint minél nagyobb mértékű a nominális árfolyam megváltozása, egy 1%-os árfolyamváltozás annál inkább átgyűrűzik a belföldi árakba.

⁶ Oroszországon és Ukrajnán kívül az EU kereskedelmi kapcsolatai a volt FÁK-országokkal minimálisak.

gyakorolna rá. Az oroszországi behozatal további 20%-át kitevő feldolgozott termékek kategória is döntően viszonylag alacsony feldolgozottságú cikkeket, 63%-ban különféle színesfémeket tartalmaz.

A magyar exportértékesítésében a válság tartós fennmaradása komolyabb gondokat okozhat. Az orosz exporttermékekkel ellentétben, az Oroszországba irányuló magyar kivitel körülbelül 55%-át gépek (járművek: autóbusz, személygépkocsi), illetve feldolgozott termékek (gyógyszeripari, elektromos cikkek) adják, amelyek, lévén túlnyomórészt tartós fogyasztási javak, igen nagy rugalmassággal reagálnak a gazdaság állapotára. Bár az oroszországi magyar export körülbelül harmadát kitevő élelmiszerek jövedelemrugalmassága relatíve jóval alacsonyabb, mint a tartós fogyasztási cikkeké, az orosz pénzügyi rendszer válsága gyakorlatilag bármilyen oda irányuló termékforgalmat jelentősen visszavethet.

Fokozza a problémákat, hogy a magyar exporttermékek hazai hozzáadott értéke feltehetőleg viszonylag jelentős (élelmiszerek, Ikarus buszok), tehát nem pusztán közvetítői kereskedelemről van szó. Ennek következtében az orosz válság elhúzódása közvetlenül is károkat okozhat a magyar gazdaságnak.

Oroszország és a FÁK súlya a magyar külkereskedelemben

	%	
1997-ben százalékos részesedése a magyar	FÁK	Oroszország
Exportból	7,2	5,0
Importból	11,3	9,6

Termékszerkezet alakulása a magyar külkereskedelemben

	Importszerkezet		Exportszerkezet	
	1995	1997	1995	1997
Élelmiszerek, ital dohány	0,2	0,2	47,1	36,6
Nyersanyagok	5,9	5,1	3,7	8,6
Energiahordozók	63,6	69,5	0,4	0,3
Feldolgozott termékek	22,3	19,8	23,9	29,9
Gépek	8,1	5,3	24,9	24,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0